

Аннотація

В статье рассматриваются факторы, определяющие готовность преподавателя к личностно ориентированному обучению речи студентов технических вузов. Анализируются психологические и технологические знания, необходимые преподавателям языковых дисциплин.

Summary

The paper examines the factors that determine the teacher readiness to a personality-oriented speech learning of students at technical universities. The psychological and technological knowledge that are required for teachers of linguistic courses has been analyzed in this article.

Ключові слова: особистісно орієнтоване навчання, технології навчання, інтерактивні технології, модульна технологія.

Ключевые слова: личностно ориентированное обучение, интерактивные технологии, модульная технология.

Key words: personality-oriented learning, interactive technology, modular technology.

Подано до редакції 18.04.2013.

Рекомендовано до друку докт. пед. наук, проф. Дроздовою І.П.

УДК 372.22+371.15+004+008

© 2013

Курган К. С.

КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД СУЧАСНОЇ МЕДІАКУЛЬТУРИ В ЛІНГВОДИДАКТИЧНОМУ РОЗГЛЯДІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... XXI століття призвело до стрімкої інформатизації суспільства. Людина, яка живе в епоху сьогодення, постійно перебуває під щільним тиском інформації, яка надходить до свідомості. У сучасної особистості немає змоги "сховатися" від подібного тиску, оскільки в наш час, на відміну ще від двадцятирічного минулого, володіння інформацією не є настільки важливим, набагато значущими є вміння адекватно опрацювати інформацію, виокремлюючи найістотніше чи, навпаки, непотрібне, шкідливе. Отже, для комфортного життя в умовах посиленої інформатизації, людині необхідно розвинути певну низку якостей, що дозволяють їй безпроблемно адаптуватися до сучасних умов.

Медіапростір став центральним поняттям нашого сьогодення, оскільки саме в його межах розміщено інформаційні потоки. Як і будь-яке інше комплексне утворення, медіапростір охоплює окремі категорії, що входять до його складу: інформація, масова комунікація, медіатекст і т.інше.

У свою чергу, вітчизняна педагогіка, як одна з фундаментальних наук загалом, не повинна відставати від потреб XXI століття. Таким чином, у її складі з'явилася нова галузь – медіаосвіта, спрямована на накопичення знань у медіагалузі, інформатизації і ЗМІ (Н. М. Духаніна, Г. Д. Недоходюк, Г. В. Онкович, І. А. Чемерис).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Становлення медіаосвіти як самостійної ланки у структурі педагогічної науки викликало гостру потребу в чіткому обґрунтуванні її понятійного апарату.

Найбільшого поширення набули терміни: «медіакультура», «медійна культура», «інформаційна культура», «аудіовізуальна культура», «медіаграмотність», «інформаційна грамотність», «аудіовізуальна грамотність», «медіаосвіченість», «інформаційна освіченість», «комп'ютерна грамотність», «інформаційна компетентність», «медіакомпетентність», «медіаграмотність». Так, дослідниця Н.І.Гендіна, провівши аналіз різних визначень, які пов'язані з поняттям інформаційної культури, виявила, що в сучасній науці «використовується неуніфікована термінологія, найчастіше без чіткого визначення» [1, с. 21].

Інформаційна культура, розглянута дослідниками Ю.С.Інякіним та В. А. Горським як система рівнів розвитку людини, «частина загальнолюдської культури, яка являє собою сукупність стійких навичок і постійного ефективного використання інформаційних технологій у своїй професійній діяльності і буденній діяльності» [7, с. 19]. Згідно з думкою цих дослідників, модель процесу формування інформаційної культури вміщує компоненти культури особистості (знання, ціннісно-цільову орієнтацію, досвід інформаційно-пізнавальної, творчої діяльності, комунікаційні компоненти інформаційних технологій) щодо компонентів інформаційних технологій (бази даних, Інтернет, телебачення, електронна пошта).

Більш широке трактування зазначеного терміна подає Н.І.Гендіна, яка визначає інформаційну культуру особистості як одну з компонентів "загальної культури людини; сукупність інформаційного світосприйняття і системи знань, умінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність з оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій" [1, с. 21]. Цей компонент, на нашу думку, є важливим фактором успішної професійної і непрофесійної діяльності, а також соціальної захищеності особистості в інформаційному суспільстві.

С.В.Тришина визначає інформаційну компетентність як "інтегративну якість особистості, що є результатом відображення процесів відбору, засвоєння, опрацювання, трансформації і генерування інформації в особливий тип предметно-специфічних знань, які дозволяють виробляти, приймати, прогнозувати і реалізовувати

оптимальні рішення в різних сферах діяльності” [6]. На думку дослідниці, інформаційна компетентність має такі специфічні функції: пізнавальна, комунікативна, адаптивна, нормативна, оцінна, інтерактивна.

На наш погляд, останнє із запропонованих визначень є найбільш повним та доречним, однак, пристаючи до думки О.В.Федорова, вважаємо за потрібне зазначити, що використання поняття “інформація” у визначенні не є доцільним, оскільки надто звужує спрямованість використання. Особистість, що живе в сучасному суспільстві, безумовно, постійно знаходиться під інформаційним тиском, однак інформація в медіапросторі має змогу існувати лише в межах носіїв інформації – медіатекстах, а оперування поняттям “інформація”, як кореневим на позначення основних понять медіаосвіти, автоматично виключає з кола використання як самі медіатексти, так навички й уміння роботи з ними.

Доволі гостра дискусія точиться і з приводу розмежування понять з опорним компонентом “медіа”, а саме: “медіаграмотність”, “медіакомпетентність” та “медіакультура”. Варто зазначити, що в низці наукових досліджень (І.О.Чемерис, Т.В.Захарчук, Л.А.Найдьонова) використовується ще один термін “медіаосвіченість”, який досить близько перегукується з поняттями медіаграмотності та медіакомпетентності. Так, Н. В. Змановська тлумачить поняття медіаосвіченості, як “сукупність систематизованих медіазнань, умінь, ціннісного ставлення до медіаосвіти в цілому, а також рівнів майстерності, які вони визначають” [7, с. 21].

Один з найвідоміших медіапедагогів Росії О.В.Федоров визначає медіакомпетентність, як “сукупність мотивів, знань, умінь особистості, які сприяють вибору та критичному аналізу, оцінці, створенню і передаванню медіатекстів у різних видах, формах і жанрах, аналізу складної реалізації медіа у просторі” [7, с. 17].

Слід зазначити, що при розмежуванні понять “медіакомпетентність” та “медіаграмотність” дослідники не проводять чіткої межі. На нашу думку, обидва визначення “медіакомпетентність” та “медіаграмотність” не в повному обсязі реалізують усі потреби медіаосвіти. Якщо проаналізувати наукове розуміння обох понять, досить логічним випливає висновок про їх неповноту у тлумаченні основних потреб сучасної медіапедагогіки. Зокрема педагогічний словник подає такі визначення понять: грамотність – 1) певний ступінь знання законів і правил рідної мови та вміння користуватися ними для висловлювання своїх думок усно й на письмі; один з найважливіших показників культурного рівня населення; 2) ступінь обізнаності з певної галузі знання [2, с. 74]. Компетентність – спеціально структуровані (організовані) набори вмінь, знань, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв’язувати, незалежно від контексту (від ситуації), проблеми, характерні для певної сфери діяльності [2, с. 172].

Отож, виходячи із вищезрозглянутих тлумачень, поняття з опорним компонентом “грамотність” та “компетентність” не вповні задовольняють потреби медіаосвіти, оскільки грамотність загалом вміщує лише базові знання з тієї чи іншої сфери. Компетентність, безумовно, є ширшим поняттям, але не обіймає всіх виявів медіаосвіти. Вважаємо за потрібне відзначити, що при визначенні обох понять використовувалися похідні від терміна “культура”, що свідчить про наявність її компонентів в обох поняттях.

Виправданим, на нашу думку, є розуміння медіакультури як найбільш повного та доцільного терміна медіаосвіти.

Утім, щодо визначення поняття “медіа культура”, то в сучасній медіадидактиці наявна досить велика кількість підходів з тлумачення цього феномена. На думку О.В.Федорова, медіакультурою є сукупність матеріальних та інтелектуальних цінностей у галузі медіа, а також історично визначена система їх відтворення й функціонування в соціумі; стосовно студентської аудиторії медіакультура може виступати “системою рівнів розвитку особистості людини, яка здатна сприймати, аналізувати, оцінювати медіатексти, займатися медіаторчістю, засвоювати нові знання в галузі медіа” [7, с. 18].

У свою чергу, дослідниця Н.Череповська чітко диференціює поняття “медіа культура”, як “суспільний феномен виробництва медіаінформації певними групами та її споживання спільнотою” й “медіакультура особистості”, яка становить “особистісне надбання кожним індивідом системи способів споживання та застосування медіа інформації” [8, с. 185].

Учена Н.Б.Кирилова зазначає, що медіакультура – це сукупність інформаційно-комунікативних засобів, вироблених людством у ході культурно-історичного розвитку, що сприяють формуванню суспільної свідомості та соціалізації особистості. Окрім того, авторка наголошує на можливості витлумачення терміна “медіа культура” як показника “рівня розвитку особистісних якостей людини, що живе в інформаційно навантаженому сьогоденні” [3, с. 337].

Як бачимо, в сучасній медіапедагогіці окреслився бінарний підхід щодо тлумачення поняття “медіа культура”, а саме: 1) сукупність культурних надбань, які втілюються в сучасному медіапросторі; 2) рівень розвитку особистості, який дозволяє вільно сприймати, опрацьовувати та створювати інформацію. Утім, вважаємо за доцільне підкреслити, що обидва підходи щодо визначення медіакультури перебувають у нерозривному зв’язку, оскільки інформація та культура так чи інакше пов’язані з медіапростором.

Формулювання цілей статті... Метою нашого дослідження є визначення основних компонентів структурного складу медіакультури.

Виклад основного матеріалу дослідження... Традиційно під культурою розуміють систему надбіологічних програм людської діяльності, поведінки і спілкування, що історично розвиваються та виступають умовою відтворення і зміни соціального життя. Однак слід зазначити, що, маючи щільні зв'язки із попередніми поколіннями, культура тим не менш завжди відповідає стану розвитку суспільства. Медіакультура, при більш вузькому тлумаченні, є багатоконцентним утворенням, оскільки вміщує не тільки психологічні, але і професійні якості особистості. Логічним видається твердження щодо залежності компонентного складу медіакультури від професійної приналежності особистості. Зокрема Н.О.Шубенко при розгляді структурних компонентів медіакультури визначає такі:

- мотиваційно-ціннісний;
- перцептивно-емоційний;
- творчо-діяльнісний;
- когнітивно-пізнавальний [9, с. 16].

Наведена низка компонентів здебільшого спрямована на репрезентацію психологічних якостей особистості, оскільки поняття мотивації, емоцій та пізнання першочергово належать саме до психологічних термінів. Однак, на нашу думку, запропонована компонентна структура має вагомий недолік, адже при визначенні основних складників медіакультури, не було враховано професійного компонента, який охоплює вміння і навички, передбачені окремо певною професією.

У свою чергу, російська дослідниця Н.О.Коновалова в дисертаційному дослідженні пропонує таку компонентну структуру:

- аксіологічний компонент;
- технологічний компонент;
- особистісно-творчий компонент [5, с. 13].

Цікавим в окресленому підході є виокремлення аксіологічного компонента, який містить ціннісні орієнтації особистості. Доречним компонентом, на наш погляд, є технологічний, який передбачає наявність спеціальних умінь і навичок роботи з інформацією та можливість вирішення медіазавдань. Однак при детальному розгляді зазначених компонентів очевидним є факт досить пильної уваги саме до особистісних орієнтацій фахівця. Ми вважаємо подібну акцентуацію дещо недоречною, оскільки при структуруванні медіакультури видається більш виправданим, комплексний ширший підхід.

Достатньо обґрунтованим виглядає компонентний склад медіакультури, запропонований О. Е. Коневщицькою, а саме:

- культура володіння медіазасобами, як сукупністю інформаційно-операційних (процесуальних) знань, умінь та навичок роботи з навчальним медіакомплексом, що розглядається як інтеграційна цілісність програмних і апаратно-технічних засобів для практичного використання у професійній діяльності;

- володіння музично-педагогічною культурою, як сукупністю психолого-педагогічних і культурологічних знань, художньо-естетичних цінностей, нового художньо-естетичного мислення, аудіовізуального сприйняття, творчої активності, самостійності, творчого потенціалу і здібностей учителя до педагогічної діяльності;

- володіння комунікативною культурою, як сукупністю професійно-значущих якостей особистості, які є професіографічною ознакою адаптивності і професійної мобільності вчителя в медіапросторі, а також здатності до педагогічної рефлексії, самовдосконалення, самореалізації, що забезпечує високий рівень інформаційно-професійної діяльності майбутнього вчителя [4, с. 18].

Як, позитивне, слід відзначити спрямування означеного компонентного складу медіакультури на професійний вияв. Водночас негативною рисою запропонованої структури є відсутність мотиваційно-ціннісної складової.

Проаналізувавши низку компонентних структур, запропонованих дослідниками, ми дійшли висновку щодо наявності недоліків у кожній з них. Ми вважаємо, що медіакультура має вміщувати компоненти, які одночасно репрезентують як ціннісні, так і професійні орієнтації особистості. На нашу думку, медіакультура охоплює мотиваційний, когнітивно-оцінний, практико-операційний, професійно-креативний компоненти.

Мотиваційний компонент є необхідним складником при побудові компонентної структури, оскільки медіакультурна особистість повинна бути зосередженою на контакт із медіасферою. Здебільшого цей компонент ґрунтується на особистісних якостях людини, якими вона володіє незалежно від досвіду контакту з медіасферою. Однак варто наголосити і на взаємозалежності мотиваційної складової від ціннісної: чим більш цінними для особистості є володіння інформацією та вміння її опрацьовувати й інтегрувати до медіапростору, тим більш мотивованою вона буде на контакт з медіасферою. Отож, зазначений компонент виявляє ціннісні та мотиваційні орієнтації особистості й охоплює такі складові:

- ціннісні орієнтації особистості, які спрямовують її на пізнання медіапростору і його основних понять;
- наявність пізнавального інтересу і відкритості до всього нового;

- глибока мотивованість на отримання нової інформації;
- націленість на прояв креативності в роботі з медіатекстами.

Когнітивно-оцінний компонент є, безумовно, важливою складовою сучасної медіакультури. Особистість, яка так чи інакше стикається з медіапростором, одночасно підпадає під вплив інформації, вміщеної у його межах. Отже, спочатку задіяні виключно пізнавальні навички людини – когнітивна діяльність. Однак, сприйнявши інформацію, особистість надалі вичленовує головну думку з отриманого та розуміє, чи є отримана інформація важливою та корисною. Таким чином, когнітивно-оцінний компонент є виразником пізнавальних навичок та можливостей порівняння й оцінки, а до його складу входять:

- здатність до критичного аналізу медіатекстів;
- здатність застосовувати диференціальний підхід щодо інформації (важлива/неважлива; корисна/шкідлива);
- здатність пов'язувати інформації з особистісним досвідом;
- здатність до міжкультурного аналізу медіатекстів, розуміння інтертекстуальних зв'язків;
- здатність до аргументованої згоди чи заперечення авторської позиції;
- здатність до індуктивного і дедуктивного аналізу.

Практико-операційний компонент є прикладним аспектом медіакультури, оскільки володіння теоретичними знаннями щодо основних понять медіапростору є недостатнім для медіакультурної особистості. Важливими також є здатність практичного застосування знань та навичок опрацювання медіатекстів, створених та вміщених у медіапросторі. Зазначений компонент містить прикладні вміння і навички, міцно пов'язані з медіапростором та його основною одиницею - медіатекстом, і складається з:

- теоретичних знань щодо різновидів медіатекстів;
- практичних умінь самостійного відбору медіатекстів;
- здатності до саморефлексії при опрацюванні медіатекстів.

Останній, професійно-креативний компонент відіграє досить вагомую роль у структурі медіакультури, оскільки частота контактів з медіапростором зумовлена саме професійною приналежністю особистості. Креативна складова є, на нашу думку, необхідною тому, що важливі не тільки вміння грамотно опрацювати медіапродукт, вироблений кимось, але й уміло створювати власні медіатексти та доречно інтегрувати їх до медіапростору. Тож, цей компонент охоплює професійно-орієнтовані навички, що зумовлюють можливість професійного вияву медіакультури, вміщуючи:

- здатність до перетворювальної діяльності в медіапросторі;
- здатність до інтегрування особистісного досвіду в процес створення медіатекстів;
- здатність до дослідницької діяльності в межах медіапростору;
- здатність до творчої взаємодіяльності в медіапросторі;
- здатність до продуктивного поєднання професійних знань й умінь з навичками і знаннями у сфері медіа.

Запропонована компонентна структура, на нашу думку, найбільш повно описує склад сучасної медіакультури, адже враховує як теоретичні знання, так і практичні навички, визначаючи ціннісні мотиви особистості в поєднанні з її професійними орієнтаціями.

Висновки... Підсумовуючи викладене, важливо наголосити, що становлення медіаосвіти в Україні як нової педагогічної науки, спричинило низку наукових дискусій щодо її понятійного апарату. Серед досить великої кількості термінів, запропонованих науковцями, на нашу думку, найбільш виправданим є визначення медіакультури як її базового поняття. Щодо дефінування зазначеного поняття, то найбільш розповсюдженими є два підходи: розуміння її як основного культурного надбання, вміщеного в межах медіапростору, та тлумачення її як показника рівня розвитку особистості.

Компонентний склад медіакультури є предметом багатьох лінгводидактичних дискусій. На нашу думку, найбільш вмотивованими є мотиваційний, когнітивно-оцінний, практико-операційний, професійно-креативний компоненти. Перспективу запровадження медіаосвіти вбачаємо в можливостях її інтегрування до багатьох фахових дисциплін з метою створення віртуального інтегрованого простору знань.

Література

1. Гендина Н. И. Информационная грамотность как информационная культура (результаты российских исследований) / Н.И.Гендина // Школьная библиотека. – 2005. – №3. – С. 18-24.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
3. Кириллова Н. Б. Медиакультура: от модерна к постмодерну / Н. Б. Кириллова. – М.: Академический проект, 2005. – 448с.
4. Коневщицька О. Е. Формування медіа-культури майбутніх учителів музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / О. Е. Коневщицька. – К., 2009. – 23 с.
5. Коновалова Н. А. Развитие медиакультуры студентов педагогического вуза : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Н. А. Коновалова. – Вологда, 2004. – 21с.

6. Тришина С.В. Информационная компетентность как педагогическая категория [Электронный ресурс] / С.В.Тришина // Интернет журнал «Эйдос». – 2005. – 10 вересня. – Режим доступу до журналу : <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-11.htm>.
7. Федоров А.В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза / А.В.Федоров. – М. : Изд-во МООВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. – 616 с.
8. Череповська Н. Формування візуальної медіакультури особистості засобами медіаосвіти / Н.Череповська // Культура народів Причорномор'я. – 2007. – №120. – С. 184-187.
9. Шубенко Н. О. Формування медіакультури майбутнього вчителя музики засобами аудіовізуальних мистецтв : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти»/ Н. О. Шубенко. – К., 2009. – 19 с.

Анотація

У статті автор тлумачить сучасну медіакультуру як базове поняття медіаосвіти та визначає компоненти, що входять до її складу.

Аннотация

В статье автор рассматривает современную медиакультуру как базовое понятие медиаобразования и определяет компоненты, входящие в ее состав.

Summary

The author of the article focuses on analyzing mediaculture as basic notion of mediaeducation and determines main components which are it's part.

Ключові слова: медіакультура, медіаосвіта, компонентний склад.

Ключевые слова: медиакультура, медиаобразование, компонентный состав.

Key words: mediaculture, mediaeducation, component structure.

Подано до редакції 11.04.2013.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц.Горіною Ж.Д.

УДК 378. 147: 811.161.2

© 2013

Кучерук О.А.

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛІНГВОМЕТОДИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах сучасної педагогічної парадигми, змін у змісті шкільної україномовної освіти актуальності набуває проблема підготовки вчителя-словесника, який володіє креативним, інноваційним мисленням, перспективними педагогічними технологіями, є активним суб'єктом особистісного розвитку й професійного зростання. До того ж, активний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в освіті зумовлює потребу подальшого розроблення цієї проблеми на якісно новому рівні, із застосуванням інноваційно-процесуальних підходів в організації лінгвометодичної підготовки майбутнього вчителя-філолога. У межах лінгвометодичної освіти ВНЗ проблема застосування викладачем й опанування студентами педагогічних технологій тісно пов'язана, по-перше, з науковим завданням розкрити теоретичні засади технологічного підходу до навчання, спрямованого на фахову підготовку майбутнього вчителя української мови, по-друге, з практичним завданням виробити у студентів-філологів знання і вміння успішно застосовувати в шкільному курсі української мови перспективні педагогічні технології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Джерельна база з проблеми педагогічних технологій свідчить, що важливого значення для її розв'язання набули положення вітчизняних і зарубіжних учених (В. Биков, С. Бондар, І. Дичківська, К. Климова, О. Новиков, М. Пентиліук, О. Пехота, Г. Селевко, А. Хуторський та ін.) щодо базових понять "освітні технології", "педагогічні технології", "навчальні технології". Особливий інтерес із досліджуваної проблеми становлять праці І. Кочан (нові освітні технології в навчанні української мови як іноземної), О. Потапенка у співавторстві з іншими вченими (інноваційні технології навчання методики української мови у ВНЗ та ЗНЗ), С. Цінько, О. Рябцева (роль комп'ютерних технологій у розвитку професійно-творчого потенціалу майбутніх учителів-словесників). Аналіз публікацій з проблеми педагогічних технологій дав змогу визначити пріоритетні напрями дослідження. Зокрема, теоретичні і прикладні аспекти застосування й опанування дієвих педагогічних технологій в лінгвометодичній підготовці майбутнього вчителя ще достатньо не висвітлені, тому потребують подальшого студіювання.

Формулювання цілей статті...

Мета статті – поставити проблему формування технологічної компетентності майбутнього вчителя-словесника та розглянути шляхи її розв'язання в контексті лінгвометодичної підготовки ВНЗ. Завдання цієї роботи: обґрунтувати доцільність введення спеціального навчального курсу, який забезпечує оволодіння студентами елементами технологічної компетентності в контексті лінгвометодичної підготовки, окреслити зміст і методи навчання, що впливають на активність і продуктивність становлення й розвитку технологічної компетентності студентів-філологів.